

Fișa suspiciunii de plagiat / Sheet of plagiarism's suspicion		Indexat la: 82/09
Opera suspicionată (OS) Suspicious work	Opera autentică (OA) Authentic work	
OS	Nemecsek, S., <i>Carte, literatură și presă la Orăștie (de la începuturi până în 1944)</i> , vol.1, Realitatea Românească, Vulcan, 2011.	
OA	Basarab, M., <i>Cuvinte mărturisitoare. Insemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara</i> , Acta Musei Devensis, Deva, 2001.	
Incidența minimă a suspiciunii / Minimum incidence of suspicion		
p.57:15 – p.97:30	p.10:4 – p.102:5	
Fișa întocmită pentru includerea suspiciunii în Indexul Operelor Plagiate în România de la www.plagiate.ro		

Precizare:

Prin notația p.57:15 - p.97:30 se înțelege că fragmentul de text preluat fără indicarea provenienței în opera suspicio-
nată este cuprins între rândul 15 al paginii 57 și rândul 30 al paginii 97.

MARIA BASARAB

730252

CUVINTE MĂRTURISITOARE

ÎNSEMĂRI DE PE CĂRȚI ROMÂNEȘTI VECHI
DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

DEVA, 2001

MARIA BASARAB

CUVINTE MĂRTURISITOARE

ÎNSEMNĂRI DE PE CĂRȚI ROMÂNEȘTI VECHI
DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

BCU Cluj-Napoca

BIBCN 2009 01133

ACTA MUSEI DEVENSIS

DEVA 2001

Tiparul executat la:
Tipografia "ASTRA" Deva

- 2001 -

ISBN - 973-0-02463-4

CONSIDERAȚII REFERITOARE LA CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHĂ DIN JUDEȚUL HUNEDOARA. DESPRE MANUSCRISE ȘI CĂRȚI TIPĂRITE

Cărțile românești vechi cu preponderență cu conținut religios, păstrate în biserici hunedorene prin grija și strădania preoților și a enoriașilor, prin întregul lor au o semnificație pentru istoria culturii și dau o configurație spirituală vremii trecute și locuitorilor acestora. Repere relevante pentru istoria culturii românești, cărțile de altar s-au impus și prin calitatea profesională a celor care au rânduit bine lucrul în mănăstiri sau biserici...

Cartea de cult rămâne încă scriere de referință pentru formarea intelectuală și morală, legătura cea mai apropiată între minte și suflet și ilustrativ în acest sens pentru cei care au încercat să le pătrundă taina este povăța evanghelică „ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă dacă își pierde sufletul său”². Socotită „prolog al istoriei lumii”³, *Evanghelia după Ioan* rămâne un martor autentic nu numai al culturii creștine ci putem extinde scrierea evanghelică peste toate celelalte cărți sfinte...

Cititori și păstrători ai cărților de biserică, slujbași din categoria preoților aleși, au favorizat climatul intelectualității românești din această zonă. Printr-o selecție nu chiar restrictivă, eludând detaliile, prezentăm cadrul cultural-religios într-o evoluție nespectaculoasă, dar firească și potrivită vremurilor trecute.

Copiști și scrieri cu tangențe hunedorene s-au remarcat în arealul cultural medieval. Cronologic, evidențiate acum, cărțile manuscrise pornite din aceste locuri, sau ajunse aici, au impulsionat

² *Evanghelia după Marcu*, cap.8, în *Biblia*, București, 1994, p.1149.

³ F. Compe, *Cărțile sfinte*, București, 1994, p.44.

interesul și respectul știutorilor pentru slovă scrisă. Exemplificăm mai întâi pentru această zonă, într-o vreme a interferențelor religiei și culturii contribuția financiară a lui Lațcu Cânde, îngrijitorul mănăstirii de la Râu de Mori, din anul 1448, la realizarea unei frumoase ferecături în argint pentru o *Evanghelie* cu o inscripție dedicată Mănăstirii Neamț⁴. Loc nimerit de popas, pentru scris de carte, au fost mănăstirile unde au trăit călugări, dascăli, copişti, legători, gravori de carte, prețuitori ai cuvântului scris. În județul Hunedoara sunt cunoscute opt mănăstiri medievale: Hunedoara (sec.XIV), Plosca, Prislop, Răchitova, Râu de Mori–Suseni (sec.XV), Sibişel, Vaidei, Vaca⁵. Remarcabile și pentru latura culturală a „lucrului” monahal au fost mănăstirile de la Prislop și Plosca unde „veneau atrași de călugări, meșteri în arta zugrăvitului, tineri de la mari depărtări spre a învăța pe lângă carte, pictura, desenul icoanelor, copierea de cărți și ilustrarea lor”⁶. Exemplu pentru tineri veniți în acest sens a fost călugărul Nicodim, care în Mănăstirea Prislopului a scris, între anii 1400-1405, „*Tetraevanghelul slavon*, valoroasă carte scrisă pe pergament și înfrumusețată cu frontispicii”⁷. Într-o înșiruire a cărților scrise în această zonă reprezentative sunt *Alexandria* (carte despre Alexandru cel Mare), un *Rojdanic* (carte de prevestire) și cartea moralizatoare *Floarea Darurilor* (Fiori di virtu), copiate de Popa Ioan Românul din Sâmpetru, în anul 1620, ele fiind primele copii păstrate în limba română ale acestor cărți⁸. La sfârșitul secolului al XVII-lea a fost scrisă *Psaltirea româno-calvină*, în care copistul Psalmilor a însemnat: „Am început a-i scrie în comuna

⁴ A.A. Rusu, *Datarea ferecăturii Evangheliei lui Lațcu Cânde de la Mănăstirea Neamț*, în AIIA „A.D. Xenopol”, Iași, 1985, p.745.

⁵ Șt. Meteș, *Mănăstiri românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, p.101-131, 154-156.

⁶ N. Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania*, Blaj, 1944, p.144.

⁷ M. Păcuraru, *Istoria Mănăstirii Prislop*, Arad, 1986, p.32; M. Basarab, *Valențe culturale ale Mănăstirii Plosca*, în *Sargetia* XXVII/1, Deva.

⁸ N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980, p.130, 134.

Sântămărie și i-am terminat în Geoagiu de Jos la 1697, ziua 12, august dimineța, Viski Ioan”⁹. Psaltirea lui Ioan Viski completează traduceri românești ale Psalmilor mitropolitului Dosoftei al Moldovei și ale brașoveanului Teodor Corbea, diplomatul Curții Domnești din Țara Românească. Pe o altă carte de cult, *Sinaxar* (calendar creștin cu numele sfinților), scris de mâna altui om de biserică se poate citi: „Scris-am eu Pătru diac de la Băcăinți când am șezut la Pișchinți la Avram Nedel. În această vreme iată, am scris cinci Praznice popei Neagoi de la Vinere în zilele cinstului Vlădica Atanasie ... scris-am ... în anul de la Nașterea Domnului 1699, luna ghenuarie, 18 zile, am scris eu multpăcătosul și nepriceputul Pătru Diac în zilele craiului Leopold Iosif”¹⁰. Pătru Diac a scris în limba slavonă în anul 1701, luna aprilie, 12 zile un *Strastnic*¹¹. În același secol al XVII-lea, la Mănăstirea Plosca (Teliuc) s-a stabilit dascălul Vasile Sturza Moldoveanul, care în anul 1693 a copiat un *Ceaslov* și un *Octoih*, iar în satul Mada a scris *Codice*, în vara și toamna anului 1695, când a fost găzduit la Popa Simeon¹².

Secolul al XVIII-lea răspânditor de „Lumini” a lăsat mai multă libertate la îndemâna cărturarilor. Urmările pozitive sunt consemnate în ceea ce privește scrierea de cărți religioase dar și laice, înmulțirea numărului localităților tipografice românești și desigur, în această emulație s-a înscris și cultura hunedoreană.

Prezentate succint, cărțile scrise în localități hunedorene au încurajat și pe autori dar și pe cititorii acestor cărți. Orânduim doar titluri de carte asumate paternal de hunedoreni și evidențiem *Liturghia sfântului Ioan Gură de Aur*, scrisă de Popa Niculae din

⁹ I. Corfus, *Însemnări de demult*, Iași, 1975, p.185.

¹⁰ G. Stempel, *Copiști și manuscrise românești până la 1800*, București, 1959, p.130.

¹¹ *Idem*, p.177.

¹² Fl. Dudaș, *Manuscrise românești medievale din Crișana*, Timișoara, 1986, p.56.